


**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МОДЕРНОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН**

 **ЗАТВЕРДЖУЮ**
В.о. декана факультету історії та міжнародних відносин
доц. Віталій АНДРЕЙКО
«01» листопада 2022 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ**

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)
Галузь знань: 03 Гуманітарні науки
Спеціальність: 032 Історія та археологія
Освітня програма: Історія
Статус дисципліни: обов'язкова
Мова навчання: українська

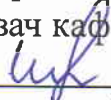
Робоча програма навчальної дисципліни «**Теоретичні та методологічні проблеми історичної науки**» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти 1-ого року навчання, галузі знань 03 – Гуманітарні науки, спеціальності 032 Історія та археологія, освітньої програми «Історія» (денна та заочна форми навчання).

Розробник Наталія РАДЧЕНКО, доцент кафедри модерної історії України та зарубіжних країн, д.і.н.

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри модерної історії України та зарубіжних країн

Протокол №11 від 10 червня 2022 року

Завідувач кафедри модерної історії України та зарубіжних країн

 доц. Ігор ШНІЦЕР

«10» червня 2022 р.

Схвалено науково-методичною комісією факультету історії та міжнародних відносин

Протокол № 8 від «22» червня 2023 р.

Голова науково-методичної комісії ФІМВ



доц. Світлана МИШКО

© Радченко Н. М., 2022 р.

© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2022 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів: 4	Рік підготовки: 1-й р.навч.	Рік підготовки: 1-й р.навч.
Загальна кількість годин: 120		
Кількість модулів: 2	Семестр:	Семестр:
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 4	1-й	1-й
	Лекції:	
	32	10
	Практичні (семінарські):	
	16	4
Вид підсумкового контролю: семестровий	Лабораторні:	
Форма підсумкового контролю: усний екзамен	Самостійна робота:	
	72	106

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни «Теоретичні та методологічні проблеми історичної науки» є розширення теоретико-методологічного знання нового покоління істориків, формування у студентів системного і цілісного уявлення про основні проблеми методології науки, про специфіку їх постановки і розв'язання в історичних дослідженнях на сучасному етапі. Ця дисципліна посідає особливе місце в становленні професійної підготовки майбутнього історика, сприяючи розширенню знань студентів-істориків, формує в них системне та цілісне уявлення про основні теорії і методології історичної науки, про специфіку постановки теоретичних питань і їх розв'язання в історичних дослідженнях. Предметом навчальної дисципліни є теорія і методологія історичної науки як вчення про засади та методи наукового історичного пізнання у застосуванні до дослідницької практики.

Відповідно до **освітньої програми «Історія»**, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти таких **компетентностей**:

- ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтез.
- ЗК3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- ЗК5. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).
- ЗК7. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
- ЗК8. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
- ЗК9. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- ЗК10. Здатність діяти соціально відповідально та з усвідомленням громадянської позиції.
- ЗК11. Здатність до комунікації та співпраці у складі колективу.
- ЗК12. Здатність до використання сучасних інформаційних та комунікаційних технологій.
- ФК2. Здатність здійснювати історичні й археологічні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук.
- ФК3. Здатність презентувати та обговорювати результати досліджень і професійної діяльності у сфері історії та археології.
- ФК4. Здатність виявляти специфіку в підходах до вирішення проблем в галузі історії та археології представників різних наукових напрямів та шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки.
- ФК6. Здатність здійснювати експертний аналіз в предметній області.
- ФК7. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у закладах фахової перед вищої та вищої освіти, наукових установах.
- ФК9. Здатність використовувати сучасні цифрові інструменти і технології для проведення досліджень та професійної діяльності у сфері історії та археології.
- ФК10. Усвідомлення принципів академічної доброчесності та норм професійної етики.
- ФК11. Здатність розуміти глибину предметної області та компетентностей професії історика та археолога.

ФК12. Здатність застосовувати принципи і методи педагогіки та психології в навчально-виховному процесі у вищих навчальних закладах та в системі післядипломної освіти.

ФК13. Здатність постійно займатися професійною самоосвітою та самовихованням.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами для вивчення навчальної дисципліни «Теоретичні та методологічні проблеми історичної науки» є опанування наступних навчальних дисциплін **освітньої програми «Історія»** :

ОК 03. Сучасна українська історіографія.

ОК 05. Актуальні проблеми давньої історії.

ОК 06. Актуальні проблеми середньовічної історії.

ОК 07. Актуальні проблеми нової та новітньої історії.

ОК 08. Професійна інтеграція історика в інформаційну епоху.

ОК 09. Сучасні методи археологічних досліджень.

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до **освітньої програми «Історія»**, вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень.	ПРН – 1
Розробляти й реалізовувати історичні та міждисциплінарні проекти з урахуванням сучасних методологічних підходів.	ПРН – 3
Застосовувати у професійній діяльності у сфері історії та археології сучасні цифрові інструменти і технології для пошуку, збереження і оброблення інформації, у тому числі для виконання наукових досліджень і реалізації освітніх та інноваційних технологій.	ПРН – 4
Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері історії та археології, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки.	ПРН – 5
Зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з питань історії та/або археології до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.	ПРН – 7
Оволодіння принаймні однією іноземною мовою на рівні, достатньому для спілкування та опанування фахової літератури. Віддається перевага передовсім англійській мові, що не виключає можливості й необхідності оволодіння й іншими іноземними мовами.	ПРН – 10
Вміння аналізувати, узагальнювати і розповсюджувати кращий досвід організації навчального процесу, методичної і наукової роботи.	ПРН – 11

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Теоретичні та методологічні проблеми історичної науки»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Вміння аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати	ПРН – 1

останніх досліджень.	
Розробка й реалізація історичних та міждисциплінарних проєктів з урахуванням сучасних методологічних підходів.	ПРН – 3
Використання у професійній діяльності у сфері історії та археології сучасних цифрових інструментів і технологій для пошуку, збереження і оброблення інформації, у тому числі для виконання наукових досліджень і реалізації освітніх та інноваційних технологій.	ПРН – 4
Планування і виконання наукових досліджень у сфері історії та археології, формулювання та перевірка гіпотез, вибір методів дослідження, аналіз результатів, обґрунтування висновків.	ПРН – 5
Зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з питань історії та/або археології до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.	ПРН – 7
Володіння принаймні однією іноземною мовою на рівні, достатньому для спілкування та опанування фахової літератури. Віддається перевага передовсім англійській мові, що не виключає можливості й необхідності оволодіння й іншими іноземними мовами.	ПРН – 10
Знання і навички аналізу, узагальнення і розповсюдження кращого досвіду організації навчального процесу, методичної і наукової роботи.	ПРН – 11

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- стандартизовані тести;
- аналітичні звіти, реферати, есе;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- іспит.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Оцінювання якості знань здобувачів вищої освіти в умовах організації навчального процесу за кредитно-модульною системою здійснюється шляхом поточного, модульного, підсумкового семестрового контролю.

Форми поточного контролю: виступи на семінарських заняттях, виконання практичних завдань тощо. Контроль самостійної роботи здійснюється шляхом перевірки виконаних завдань на практичних заняттях, захисту реферату, презентації.

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота. Модульний контроль складається з поточного контролю та модульного контрольного оцінювання.

Форма підсумкового семестрового контролю: усний іспит.

Поточний контроль

Поточний контроль – це оцінювання знань студента під час семінарських занять, самостійної роботи та активності студента на занятті.

Поточний контроль рівня засвоєння навчального матеріалу дисципліни оцінюється за п'ятибальною шкалою. У кінці семестру виводиться середнє арифметичне усіх одержаних оцінок за відповіді та модуль. Одержаний результат переводиться у бали.

Якщо студент жодного разу не відповідав на семінарських заняттях, матиме за відповідний поточний контроль 0 балів.

Форми участі студентів у навчальному процесі, які підлягають поточному контролю:

- Виступ з основного питання.
- Усна наукова доповідь.
- Доповнення, запитання до виступаючого, рецензія на виступ.
- Участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття.
- Аналіз джерельної і монографічної літератури.
- Письмові завдання (тестові, контрольні, творчі роботи тощо).

Позитивна оцінка поточної успішності студента за відсутності пропущених і невідпрацьованих семінарських занять, позитивні оцінки за модульні роботи є підставою допуску до підсумкової форми контролю.

Модульний контроль

Модульний контроль (МК) проводиться два рази за семестр, відповідно до графіка навчального процесу.

Контрольні заходи модульного контролю з навчальної дисципліни проводяться під час семінарських занять в академічній групі відповідно до розкладу занять.

Контрольні заходи модульного контролю проводяться у комбінованій формі: у вигляді тестування та письмових контрольних робіт. Вид контрольного заходу та методика урахування складових модульного контролю при визначенні оцінки за МК розробляється викладачам і затверджується кафедрою.

До контрольного заходу відповідного модульного контролю студент допускається незалежно від результатів поточного контролю. На консультаціях студент може відпрацювати пропущені семінарські заняття, захистити індивідуальні завдання, реферати, а також ліквідувати заборгованості з інших видів навчальної роботи.

Студент, який з поважної причини не зміг з'явитися на модульний контроль за дозволом декана може скласти пропущений модульний контроль з предмету.

Підсумковий (семестровий) контроль

Система не передбачає обов'язкового іспиту для всіх студентів. Протягом навчального семестру студенти складають два модульні контролі під час тижнів, вільних від аудиторних занять, їх знання оцінюються у 100-бальній шкалі.

Студенти, які за результатами модульних контролів здобули з навчальної дисципліни не менше від встановленої мінімальної кількості балів, атестуються із виставленням їм державної семестрової оцінки («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») відповідно до шкали переведення. Студенти, які атестовані з оцінкою «незадовільно» зобов'язані скласти семестровий іспит. Семестрові іспити можуть також скласти студенти, які бажають покращити оцінку, отриману за результатами модульних контролів. Оцінювання знань на іспиті здійснюється у 100-бальній шкалі.

Розподіл балів, які отримують студенти

Змістові модулі з дисципліни «Теоретичні та методологічні проблеми історичної науки» оцінюються наступним чином:

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота					Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	50	100
10	10	10	10	10		

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота					Модульна контрольна робота	Сума
T6	T7	T8	T8	T10	50	100
10	10	10	10	10		

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні заняття	4	30	4	30
Реферат	2	20	2	20
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом	6	100	6	100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

При оцінюванні модульної контрольної роботи враховується обсяг і правильність виконаних завдань:

- а) оцінка “відмінно” ставиться за правильне виконання всіх завдань;
- б) оцінка “добре” ставиться за виконання 75 % усіх завдань;
- в) оцінка “задовільно” ставиться, якщо правильно виконано більше

50% запропонованих завдань;

- г) оцінка “незадовільно” ставиться, якщо завдань виконано менше від 50 %.

Неявка на модульну контрольну роботу – 0 балів.

Ці оцінки трансформуються в рейтингові бали у такий спосіб:

- “5” – 50 балів;
- “4” – 40 балів;
- “3” – 30 балів;
- “2” – 20 балів.

Неявка на МКР – 0 балів.

Контрольні запитання та завдання:

Контрольне завдання поділяється на два рівні складності:

1-й рівень представлений тестами, у якому 4 запитань, які оцінюються, 5 балами, а 2-й рівень має два завдання по 15 балів. Отже, сума балів 1-го рівня – 20; 2-го – 30.

Загальна сума балів – 50.

Критерії оцінювання

Три теоретичні питання. Виконання завдання потребує повної аналітичної і змістовної відповіді, кожне питання оцінюється від 0 до 33-34 балів.

33-34 балів отримують студенти, які повно та ґрунтовно розкрили теоретичне питання, використавши при цьому не лише обов'язкову, а й додаткову літературу. 23-32 отримують студенти, які в цілому розкрили теоретичне питання, однак не повно і допустивши деякі неточності. При цьому не використав на достатньому рівні обов'язкову літературу. 37-40 балів отримують студенти, які правильно визначили сутність питання, але розкрили його не повністю, допустивши деякі незначні помилки. 22-31 балів отримують студенти, які правильно визначили сутність питання, розкривши його лише

частково і допустивши при цьому окремі помилки, котрі не впливають на загальне розуміння питання. 21-12 балів отримують студенти, які правильно визначили сутність питання, недостатньо або поверхово розкривши більшість його окремих положень і допустивши при цьому окремі помилки, які частково вплинули на загальне розуміння проблеми. 0-11 балів отримують студенти, які частково та поверхово розкрили лише окремі положення питання і допустили при цьому певні суттєві помилки, котрі значно вплинули на загальне розуміння питання.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Відповідно до «Положення про порядок та методику проведення семестрових (курсівих) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті» (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання здобувачів оцінюються як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) заслуговує здобувач, який: - всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом; - вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях; - засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою; - засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває; - вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію; - самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи;

оцінку «добре» (82-89 балів, В) заслуговує здобувач, який: - повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях; - має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування; - під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) заслуговує здобувач, який: - в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок; - вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність; - опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) заслуговує здобувач, який: - знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії; - виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок; - ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою; - допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення;

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує здобувач, який: - володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер;

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється здобувачу, який: виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань;

оцінка «незадовільно» (0-35 балів, F) – виставляється здобувачу, який: - володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення

окремих фактів або не володіє зовсім; - допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою; - не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи здобувача протягом семестру.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

ТЕМА №1. Вступ. Предмет, об'єкт, методи і принципи навчальної дисципліни.

Предмет і завдання обов'язкової навчальної дисципліни. Джерельна база, основні навчальні посібники і періодичні видання. Місце і роль методології науки на сучасному етапі суспільного розвитку. Структура наукового дослідження і науково-пізнавального процесу. Види пізнавальної діяльності і типологія знання. Теорія як вища форма наукового знання. Структури і рівні теорій, їх класифікація. Предмет і функції методології історії. Структура предмету методології історії. Вивчення, специфіки об'єкту і предмету історії. Питання класифікації наук. Поняття "історичного". Вивчення "світу духа", специфіки історичного пізнання. Вивчення форм думки, проблем історичного знання. Історіографія як джерело формування методології історії. Теоретико-методологічні основи історичних концепцій, їх еволюція. Спадковість в розвитку методології історії. Поняття "наукових революцій" (Т.Кун). Дискусії про феномен "кризи" в історіографії і його роль в розвитку методології науки. Типологія історіографії. Тенденції розвитку історіографії - від "первісної" подієвої історії до "філософії" історії (Г.Гегель).

ТЕМА № 2. Основні етапи розвитку історіографії

Генеza історичної науки. Архаїчна міфологія і героїчний епос. Перші спроби міфологічної форми історичної свідомості. Античне світосприйняття: природа і історія. Всесвіт і людина в ньому, суспільство і індивід. Прагматична історія. Середньовічна історіографія: від античного прагматизму до середньовічного провіденціалізму.

Відродження і розвиток античних традицій. Від провіденціалізму до раціонального бачення минулого. Історіографія нового часу. Формування наукового підходу до вивчення минулого. Історіографія Просвітництва. Романтизм. Позитивізм. Марксизм. Релігійно-містична філософія історії. Неокантіанство. Модернізм.

ТЕМА № 3. Сучасні тенденції розвитку методології історії

Синтетичний і культурологічний підходи в історіографії. Рух за аналітичну міждисциплінарну історію. Квантифікація у вивченні історії. Відродження нарративу в історіографії і методології історії. Постмодернізм. Співвідношення тенденцій диференціації і інтеграції наукового знання і їх вплив на предмет історичної науки. Поява нових областей історії. Історія повсякденності, усна історія, мікроісторія, тендерна історія, історія ментальності.

ТЕМА № 4. Особливості об'єкта історичного пізнання

Поняття історичного процесу. Відмінності історичного процесу від еволюції живої і неживої природи. Характеристика історичного процесу: історичний простір і історичний час. Концепції історичного часу представників різних методологічних шкіл і течій. Структурні рівні історичного процесу: минуле, теперішнє і майбутнє. Унікальність і повторюваність в історичному процесі, причина обумовленості, закономірність. Загальне і особливе в історії. Проблема альтернативності в історичному розвитку і історичному пізнанні. Типологія історичних явищ. Подія, структура, процес. їх взаємодії. Поняття цілісності і її трактування представниками різних методологічних течій. Єдність суб'єктивного і об'єктивного в історичному процесі. Суб'єктивність і її види. Роль суб'єкту в історичному процесі. Людська поведінка і мотивація поступків.

Модуль 2.

ТЕМА № 5. Місце історії в системі наук

Проблема класифікації наук. Місце історії, в системі наук: історичної науки. Історична свідомість. Історична пам'ять. Об'єкт і предмет історії у трактуванні різних методологічних шкіл і напрямків. Інтегральний характер предмета історії. Сучасні дискусії про предмет історії і її місце в системі наук. Представники школи "Анналів" про предмет історії. Структуралістська концепція "суспільства як цілісності". Історія ментальності як основа трактування предмету історії на сучасному етапі розвитку історіографії. "Наукова" історія, про предмет, завдання і функції історії. Постмодерністи про історію як частину культури. Співвідношення історії і літератури, протиставлення історії науці і політиці в концепціях постмодерністів.

ТЕМА № 6. Історичне пізнання і його особливості

Можливість наукового пізнання минулого. Наукове пізнання як форма соціального відображення. Ретроспективність історичного пізнання. Етапи історичного пізнання. Специфіка реконструкції об'єкту в історичному пізнанні. Сучасні дискусії навколо проблеми історичного пізнання. Історичне джерело та історичний факт. Онтологічний аспект розгляду історичних джерел як явищ історичної дійсності. Закономірності виникнення і еволюції типів і видів історичних джерел. Суб'єктивно-соціальна і суб'єктивно-індивідуальна природа історичних джерел. Проблема класифікації історичних джерел. Історичне джерело у світлі вчення про інформацію. Історичний факт у концепціях класичного позитивізму. Протиставлення історичного факту природничо-науковому в суб'єктивно-ідеалістичних трактуваннях історичного факту.

ТЕМА № 7. Методи історичного дослідження

Загальнонаукові методи і їх місце в історичному дослідженні. Історичний і логічний методи. Принцип історизму як найважливіший принцип наукового пізнання. Історичний і логічний методи в практиці конкретно-історичних досліджень. Системний підхід і системний аналіз, значення системності в історичних дослідженнях. Проблеми моделювання в історичному дослідженні. Спеціально-наукові методи і їх роль в історичному дослідженні. Історико-генетичний метод. Історико-порівняльний метод. Історико-типологічний метод. Взаємозв'язок одиничного, особливого і всесвітнього в історичному процесі як онтологічна основа історико-типологічного методу. Типологізація як метод наукового пізнання і сутнісного аналізу. Досвід застосування історико-типологічного методу в історичних дослідженнях у вітчизняній і зарубіжній історіографії. Історико-системний метод. Системний метод історичного процесу. Казуальні і функціональні зв'язки в суспільно-історичному процесі. Варіанти детермінованості в суспільних системах. Досвід застосування історико-системного методу в конкретно-історичних дослідженнях. Концепції історичного пояснення і розуміння. Види історичних пояснень. Мотиваційні і казуальні моделі пояснення. Спроби побудови інтегральних пояснювальних моделей. Пояснювальні моделі в концепціях "тотальної" історії. Формаційний і цивілізаційний підходи. Формаційний підхід у сучасній зарубіжній історіографії. Концепції цивілізаційного підходу. Сучасний досвід застосування цивілізаційного підходу у вітчизняній і зарубіжній історіографії. Концепції "розуміння" історії. Постмодернізм про розуміння і пояснення історії.

ТЕМА № 8. Типи і рівні історичного знання.

Емпіричне і теоретичне знання. Поняття з'явлення і сутності як основа одержання двох типів історичного знання. Джерельне і позаджерельне знання. Особливості емпіричного рівня історичного пізнання. Логічні основи емпіричного знання. Реконструкція історичної реальності через опис. Науковий опис і ідеографізм. Форми історичного опису. Пояснення як засіб пізнання на теоретичному рівні і як логічна процедура. Види історичних пояснень. Гіпотеза, поняття, теорія як форми вираження знань. Ідея як основне ядро теоретичного знання. Наукова теорія – завершена форма теоретичного, знання. Системність, загальність і логічна несуперечливість – властивості наукової теорії. Дискусії навколо теоретичної історії.

ТЕМА № 9. Роль понять і категорій в історичному дослідженні

Поняття як форма висловлення наукових знань. Взаємозв'язки між обсягом і змістом понять. Класифікація понять. Категорії і їх роль у науці. Типи і рівні категорій. Функції і значення категорій як узагальненого знання і засобу виникнення нового знання. Зміна змісту понять, категоріального апарату в процесі розвитку історичної науки. Проблема пошуку загальної наукової мови в історичному співтоваристві. Сучасні дискусії про основні поняття соціальної (економічної, політичної і культурної) історії. Міждисциплінарний характер історичного знання. Роль історизму в інтерпретації понять і категорій. Роль інтуїції і уяви в процесі нормування, історичного знання. Психологічні і логічні механізми формування інтуїтивного знання. Інтуїтивне і логічне у творчості історика. Гіпотетичний характер інтуїтивного знання.

ТЕМА № 10. Проблема істинності історичного знання.

Критерії істинності. Дискусії про критерії істинності історичного знання. Емпірична верифікація гіпотез. Фальсифікація як перевірка істинності історичного знання через доказ його неправильності. Практика історичного процесу як критерій істинності знання. Проблема цінності і оцінки в історії. Об'єктивна цінність і суб'єктивна оцінка історичного знання.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин										
	Форма навчання: денна						Форма навчання: заочна				
	Усього	у тому числі					у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	Усього	лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота
Модуль 1											
Тема 1. Вступ. Предмет, об'єкт, методи і принципи курсу	11	2	2			7	12	2			10
Тема 2. Основні етапи розвитку історіографії	13	4	2			7	12	2			10
Тема 3. Сучасні тенденції розвитку методології історії	13	4	2			7	12	2			10
Тема 4. Особливості об'єкта історичного пізнання	13	4	2			7	12		2		10
Тема 5. Місце історії в системі наук	11	4				7	10				10
Модульна контрольна робота											
Разом за модуль	61	18	8			35	58	6	2		50
Модуль 2											
Тема 6. Історичне пізнання і його особливості	13	4	2			7	13	2			11
Тема 7. Методи історичного дослідження	13	4	2			7	13	2			11
Тема 8. Типи і рівні історичного знання	11	2	2			7	13		2		11
Тема 9. Роль понять і категорій в історичному дослідженні	11	2	2			7	11				11
Тема 10. Проблема істинності історичного знання	11	2				9	12				12
Модульна контрольна робота											
Разом за модуль	59	14	8			37	62	4	2		56
Разом за семестр	120	32	16			72	120	10	4		106

6.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Вступ. Предмет, об'єкт, методи і принципи курсу	2	
2	Основні етапи розвитку історіографії	2	
3	Сучасні тенденції розвитку методології історії	2	
4	Особливості об'єкта історичного пізнання	2	2
5	Історичне пізнання і його особливості	2	
6	Методи історичного дослідження	2	
7	Типи і рівні історичного знання	2	2
8	Роль понять і категорій в історичному дослідженні	2	
Разом		16	

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Теоретико-методологічні основи історичних концепцій, їх еволюція.	7	10
2.	Історіографія нового часу. Формування наукового підходу до вивчення минулого. Історіографія Просвітництва.	7	10
3.	Поява нових областей історії. Історія повсякденності, усна історія, мікроісторія, тендерна історія, історія ментальності.	7	10
4.	Поняття історичного процесу	7	10
5.	Місце історії в системі наук	7	10
6.	Історичне джерело та історичний факт	7	11
7.	Концепції цивілізаційного підходу. Сучасний досвід застосування цивілізаційного підходу у вітчизняній і зарубіжній історіографії	7	11
8.	Форми історичного опису	7	11
9.	Роль інтуїції і уяви в процесі нормування, історичного знання.	7	11
10	Проблема істинності історичного знання	9	12
Разом		72	106

6.5. Індивідуальні завдання

Не передбачені за навчальним планом.

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Навчально-методичні матеріали, МТЗ УжНУ (ноутбук, медіапроектор, аудіоколонки).

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Харарі Ю.Н. 21 урок 21-го століття. Київ: BookChef, 2018. 416 с.
2. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ: Портал, 2022. 416 с.
3. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної нації XIX-XX століття. Київ: Yakaboo Publishing, 2019. 656 с.

Допоміжна література

4. Снайдер Т. Шлях до несвободи. Росія, Європа, Америка. Львів: Човен, 2020. 392 с.
5. Спільна спадщина. Річ Посполита обох народів в польській і українській історичній думці XIX і XX ст.: колективна монографія / за редакцією В. Тельвака, Л. Лазурко та Павла Серженги. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 380 с.
6. Актуальні проблеми теорії та методики навчання історії: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 10 травня 2023 р.) / Запорізький національний університет. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2023. 305 с.
7. Дžadт Т. Після війни. Історія Європи після 1945 року. Київ: Наш формат, 2020. 928 с.
8. Мельник О. "Вони повірили в мене, а я повірив у них" (особливості наукової школи М.Ковальського). Український історичний журнал. 2019. № 1. С. 137-165.
9. Сергієнко В. "Офіційна історія" для нації без держави: "Ілюстрована історія України" Михайла Грушевського. Український археографічний щорічник. Нова серія. Випуск 23-24 (2020). С. 397-414.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Освіта-UA (освітній портал). URL: <http://osvita-ua.net/>
2. Теорія історії та історіософія. URL: https://keui.files.wordpress.com/2011/01/14_rusen.pdf
3. Histor!ans. URL: <https://www.historians.in.ua/index.php/en/pro-nas>.

Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни

Робоча програма перезатверджена на 2023/2024 н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

протокол № 9 від «29» серпня 2023 р. Завідувач кафедри [підпис] [Прізвище ініціали]
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

протокол № ____ від « ____ » _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

протокол № ____ від « ____ » _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

протокол № ____ від « ____ » _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)